

DEN NORSKE KIRKE

Gravplassrådgiver

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Dato: 01.02.2019

Vår ref: 19/00478-3 as888

Deres ref:

Stortingsmelding om kulturminnepolitikken. Innspill fra gravplassrådgiveren.

Gravplassen som kulturminne. Nasjonal verneplan for gravplasser. Lokale verneplaner. Fagkompetanse om gravplassen som kulturminne hos kulturminnemyndigheten.

Innledning

Gravplassene er soknets eiendom. De er imidlertid offentlige og for gravlegging av alle uavhengig av tro eller livssyn. Det er en eller flere gravplasser i alle kommunene her i landet. Totalt er det over 2000 gravplasser. Hver og en av oss får et forhold til gravplassen en eller annen gang i livet. Gravplassene angår derfor alle.

Gravplassens primærfunksjon er å være et sted for gravlegging av våre døde og et minneste for de levende hvor sorgen kan bearbeides.

Gravplasser i bruk er dynamiske anlegg. Over tid har gravplassene våre gjennomgått store og gjennomgripende endringer. Tankesett og ideer knyttet til hva en gravplass er og hvordan den skal brukes har forandret seg. Gravplassens utforming og vegetasjonsbruk er en helt annen i dag sammenlignet med tidligere tider.

Gravleggingsmetodene har også endret seg, kistegravlegging skjer i dag med maskin og en økende andel av våre døde kremeres og gravlegges i urne. Det er stadig behov for mer areal til graver. Tilhørighet til eksisterende gravplasser er sterk og nyanlegg skjer derfor i stor grad gjennom utvidelser.

Gravplassen som kulturminne

Gravplasser er i en særstilling som kulturminne. De forteller historier om samfunn, slekter og enkeltmennesker. Gravplasser i bruk vil være i kontinuerlig forandring. Dette skjer gjennom nye gravlegginger, gravminner som fjernes og nye gravminner som kommer til.

Gravplassene våre er grøntanlegg med vegetasjon i form av trær og busker som viktige elementer. Vegetasjonen vokser og endrer gravplassens uttrykk over tid. På et eller annet tidspunkt må det tas stilling til om den skal erstattes. Også de andre elementene og strukturene på gravplassen endres over tid, for eksempel som følge av endringer i metoder for drift og vedlikehold.

Gravplassen inngår ofte som en del av et større kulturmiljø. Det kan være at den ligger som del av et bygningsmiljø, rundt en kirke, inntil en prestegård eller at det er gravhauger fra tidligere tider på eller i nærheten. Gravplassen har en selvstendig verdi som kulturminne.

Postadresse:

E-post:
radgiver.gravplass@kirken.no
Web:
Org.nr.:

Telefon:

Telefaks:

Saksbehandler

Åse Skrøvset

Tilsvarende som andre grønne kulturminner er vårt inntrykk at denne typen kulturminner har lav status.

Lovgrunnlag og ansvarsforhold

Kulturminneloven er den viktigste loven for forvaltning av kulturminner her i landet. Mange av middelalderkirkegårdene inngår som en del av en gravplass i bruk. Dette er i stor grad anlegg under bakken. Etter det vi kjenner til er det ingen gravplasser her i landet som er vedtaksfredet etter kulturminneloven. Det er noen få eksempler på at gravplasser inngår i en områdefredning eller en kulturmiljøfredning.

Det er kommunene som har det økonomiske ansvaret for gravplassene. I de fleste kommunene er det kirkelige fellestråd som har forvaltningsansvaret for gravplassene og kulturminnene der.

Det vil derfor i stor grad være et lokalt ansvar å ta vare på kulturminneverdiene på gravplassene. Kommunene har plan- og bygningsloven som et verktøy til å ta vare på og ta i bruk gravplassen som kulturminne. Ved utarbeidelse av kommuneplaner og reguleringsplaner blir hensynssoner og båndleggingssoner benyttet for å synliggjøre kulturminneverdier og regulere bruk og vern av kulturminnene på gravplassene.

Lokale verneplaner

Det er en økende interesse for gravplassen som kulturminne fra forvaltningen side, men også fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. Forskrift til gravferdsloven har bestemmelser om verneplan (bevaringsplan) for gravplass. En verneplan etter gravferdsforskriften vil være utfyllende og mer detaljert enn eventuelle bestemmelser i en kommuneplan eller en reguleringsplan. Både områder på gravplassen og enkeltgravminner og annet utstyr kan vernes. Det har vært mange henvendelser med spørsmål om bistand og rådgivning til å utarbeide verneplan. Med bakgrunn i det er det laget en veileder for verneplaner som ble utgitt høsten 2018. Veilederen løfter fokuset til gravplassen som et helhetlig anlegg hvor gravminner er et av mange elementer. Hensikten er å gi den lokale gravplassforvaltningen et verktøy for å kunne lage gode og helhetlige verneplaner.

Dokumentasjon om hver enkelt gravplass er ofte mangelfull eller spredt på flere kilder. Dette gjør det tidkrevende og vanskelig å innhente historisk kildemateriale som grunnlag for en verneplan. Gjennom arbeidet med verneplanen har vi kommet til en erkjennelse av at mange vil ha behov for faglig bistand for å få utarbeidet en verneplan. Dette vil særlig være tilfelle når det kommer til dette med å verdisette og verdivekte kulturminnene. Dette kan skje ved kjøp av konsulent tjenester og/ eller gjennom rådgivning fra kulturminnemyndigheten. Verneplanen vil synliggjøre hvilke deler og elementer på gravplassen som har kulturminneverdi og legge vern inn som en premiss for den videre bruken og utviklingen av gravplassen.

Det er ikke et krav om å utarbeide verneplaner for gravplassene. Det kan derfor være en utfordring for gravplassforvaltningene å prioritere tid og ressurser til dette viktige arbeidet. Verneplanen vil utløse behov for en drift-, vedlikeholds- og skjøtselsplan for kulturminnene på gravplassen. I noen tilfeller kan det inngå kostnadskrevenne tiltak, for eksempel sikring og restaurering av gravminner.

Nasjonal verneplan for gravplasser

Gravplassene har en egenart og gravplasskulturen varierer fra sør til nord og fra kyst til innland. Gravplassene er en viktig del av vår kulturarv og identitet og det er behov for en nasjonal verneplan for gravplasser for å kunne ta vare på dette for ettertiden. Den nasjonale verneplanen bør inneholde et representativt utvalg av gravplasser for å vise mangfoldet og de vernede gravplassene vil ha stor verdi som kunnskapsressurser og grunnlag for opplevelser.

Kulturminnemyndigheten

Riksantikvaren har et overordnet faglig ansvar for kulturminneforvaltningen.

Fylkeskommunene har et ansvar for kunnskapsformidling, veiledning og samarbeid med kommuner og kirkelig fellesråd om skjøtsel, tilrettelegging og bruk av gravplassen som kulturminne.

Vi ser et behov for å styrke innsatsen på nasjonalt og regionalt nivå i forhold til gravplasser. Det bør både rettes et større fokus på gravplassen som kulturminne og det bør bygges fagkompetanse for å kunne gi støtte og veiledning til gravplassforvaltningene som jobber med verneplaner og praktisk vern.

Oppsummering

1. Vi ønsker å synliggjøre gravplassen som kulturminne og hvordan den kan ivaretas på en best mulig måte gjennom bruk.
2. Det bør utarbeides en nasjonal verneplan for gravplasser som inneholder et representativt utvalg gravplasser til nytte og glede for de som kommer etter oss.
3. Gravplassforvaltningene må settes i stand til å utarbeide lokale verneplaner for gravplassene sine gjennom nødvendig kunnskapsformidling og veiledning samt styrking av både kapasitet og økonomi.
4. Det bør bygges fagkompetanse hos Riksantikvaren og fylkeskommunen slik at de kan bistå med kunnskapsformidling, veiledning og samarbeid med gravplassforvaltningene om utarbeidelse av verneplaner som grunnlag for forvaltning, vern, utvikling, drift og skjøtsel av gravplassen som kulturminne.

Med vennlig hilsen

Åse Skrøvset
rådgiver gravplassaker

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere:
Klima- og miljødepartementet

Postboks 8013 Dep 0030 OSLO